

Zsidó vallás és kultúra 1

(BBN-HEB11-221, BBN-VAL11-131:4, BMA-VALD17-203.03,
BBV-202.04, BMVD-202.04)

Zsidó rítusok és zsinagógai liturgia (BBN-BIB-611)

3. Hónapok, ünnepek (folyt.): történelmi áttekintés.

Vallás és folklór, halákha és minhág.

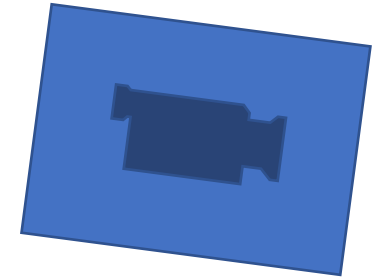
2020. 09. 24.

Biró Tamás

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék, biro.tamas@btk.elte.hu

Figyelem, felvétel indul!

- Azok is meghallgathatják, akik nem tudnak részt venni a szinkron előadáson.
- Előadás visszahallgatható a vizsgára való készülés során.
- Kérem, aki nem szeretne látszódni a felvételen, az állítsa le a videóját, halkítsa le a mikrofonját. Aki nem így tesz, az beleegyezik abba, hogy felvétel készül róla.

ELTE BTK Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék

Weboldal: <http://hebraisztika.elte.hu/site/>

- Keleti nyelvek és kultúrák alapszak, hebraisztika szakirány (BA)
- Hebraisztika MA
- Hebraisztika-judaisztika PhD
- Minorok:
 - Judaisztika diszciplináris minor
 - Hebraisztika diszciplináris minor
 - Bibliatudomány diszciplináris minor.

Assziriológiai és Hebraisztikai Tanszék
Eötvös Loránd Tudományegyetem
Department of Assyriology and Hebrew
Eötvös Loránd University

Judaisztikai Kutatócsoport
MTA TK Kisebbségkutató Intézet
Centre of Jewish Studies
Center for Social Sciences, Institute for Minority Studies

1088 Budapest, Múzeum krt. 4/F | Tel.: +36 (1) 411-6749 | email: ahf@btk.elte.hu

Nyitólap Main page
Hírek News
General Information
Assziriológia Assyriology
Hebraisztika Jewish Studies
HebraWiki Project
Munkatársak Faculty&Staff
Órák Courses
Könyvtár Library
Kiadványok Publications
Cikkek Articles
Iráttár Archives
Kutatás Ongoing research
Hasznos linkek Links
Volt hallgatók Alumni
Szakdolgozatok Theses

Látogatók 2005. szept. 1. óta / Visitors since 01/sept/2005: 373217

Interjú a Lendület-pályázat nyertesével: Niederreiter Zoltánnal

Praktikus dolgok:

- A kurzus honlapja: <http://birot.web.elte.hu/courses/2020-jiddiskajt1/>
<http://birot.web.elte.hu/jiddiskajt/> *(a félév végéig)*
- Teams csoport: *Course 2020/21/1 BBN-HEB11-221 01 - Zsidó vallás és kultúra 1.*
- Biró Tamás: biro.tamas@btk.elte.hu
- Fogadóóra: emailés egyeztetés alapján
- Pótóra, ha sok óra elmaradna.

A kurzus honlapja:

<http://birot.web.elte.hu/courses/2020-jiddiskajt1/>

- Prezentációk
- Hasznos linkek

Folyamatosan bővül

Tippeket köszönettel fogadok

The screenshot shows a web browser window with the URL <http://birot.web.elte.hu/courses/2020-jiddiskajt1/>. The page title is "Zsidó vallás és kultúra 1" with the subtitle "[Jewish Religion and Culture 1]".

ELTE BTK 2020 őszi félév

Tárgykódok: BBN-HEB11-221, BBN-VAL11-131:4, BBN-BIB-611, BBV-202.04; BMVD-202.04.

Oktató: Biró Tamás

Időpont és helyszín: csütörtök, 12:00–13:30, online
(Teams, a csoport neve: Course 2020/21/1 BBN-HEB11-221 01 - Zsidó vallás és kultúra 1.)

Kurzusleírás

Előzetes szillabusz.

Szeptember 10.: 1. Bevezetés. Mi a zsidóság? Hogyan írható le?
Prezentáció 1.

Hasznos linkek, források

Hayim Halevy Donin, *Zsidónak lenni* c. könyve [online](#) a Chabad-Lubavics oldalán.

Hahn István, *Zsidó ünnepek és népszokások* (reprint: Budapest: Neumann, 2005) [online](#) a Magyar Elektronikus Könyvtár oldalán.

Ujvari Péter (szerk.), *Magyar zsidó lexikon* (Budapest, 1929) [online](#) a Magyar Elektronikus Könyvtár oldalán.

Teams csoport

Course 2020/21/1 BBN-HEB11-221 01 - Zsidó vallás és kultúra 1.

- Csatornák
- Fájlok
- Feladatok,
jegyek

The screenshot shows a Microsoft Teams chat window for a course group. The interface includes a search bar at the top, a navigation pane on the left with icons for Activity, Chat, Teams, Assignments, Calls, Files, and Apps, and a main chat area. The chat area displays a 'General' channel with a list of messages. The messages include a question about attendance, a reply from Vadas Réka, a reply from Baranyi Janka, a meeting ended notification, and an assignment titled 'Források kategorizálása' due on Sep 16. There are also team member addition notifications at the bottom.

Activity

Chat

Teams

Assignments

Calls

Files

...

Apps

Search

All teams

Course 2020/21/1 BBN-HEB11-2... ⋮

General

Anyagok, linkek

Előadások

Kérdések a feladatokkal kapcsolatban

Kérdések és válaszok

General Posts Files Class Notebook Assignments Grades +

Team 1 Guest

sziasztok! jól látom, hogy a tanár úr nincs a résztvevők között?

VR Vadas Réka 9/10 12:17 PM
Sziiasztok, ne az altalanos, hanem az eloadas menupontban csatlakoztatok az orahoz, az altalanosban nekem sem volt hang

Reply

BJ Baranyi Janka 9/10 12:18 PM
Oké, köszi

Reply

General ended: 25s

Meeting ended: 1h 36m

September 11, 2020

Assignments 9/11 1:56 AM

Források kategorizálása

Due Sep 16

View assignment

Reply

Neptun kurzus szinkron has added Jakubik Anna Edina to the team.

Neptun kurzus szinkron has added Ipacs Fanni Virág to the team.

September 12, 2020

Neptun kurzus szinkron has added Lédermayer Regina to the team.

New conversation

Folyamatosan bővül

Tippeket köszönettel fogadok

Sana tova!

Boldog új évet!

- !שנה טובה! לשנה טובה תיכתבו!
- Sana tova! Le-sana tova tikkatévu!
- Sónó tajvo! Lö-sónó tajvo tikoszévu / tikoszévü!
- 'Jó év[et]!' 'Jó évre íratassatok be!'

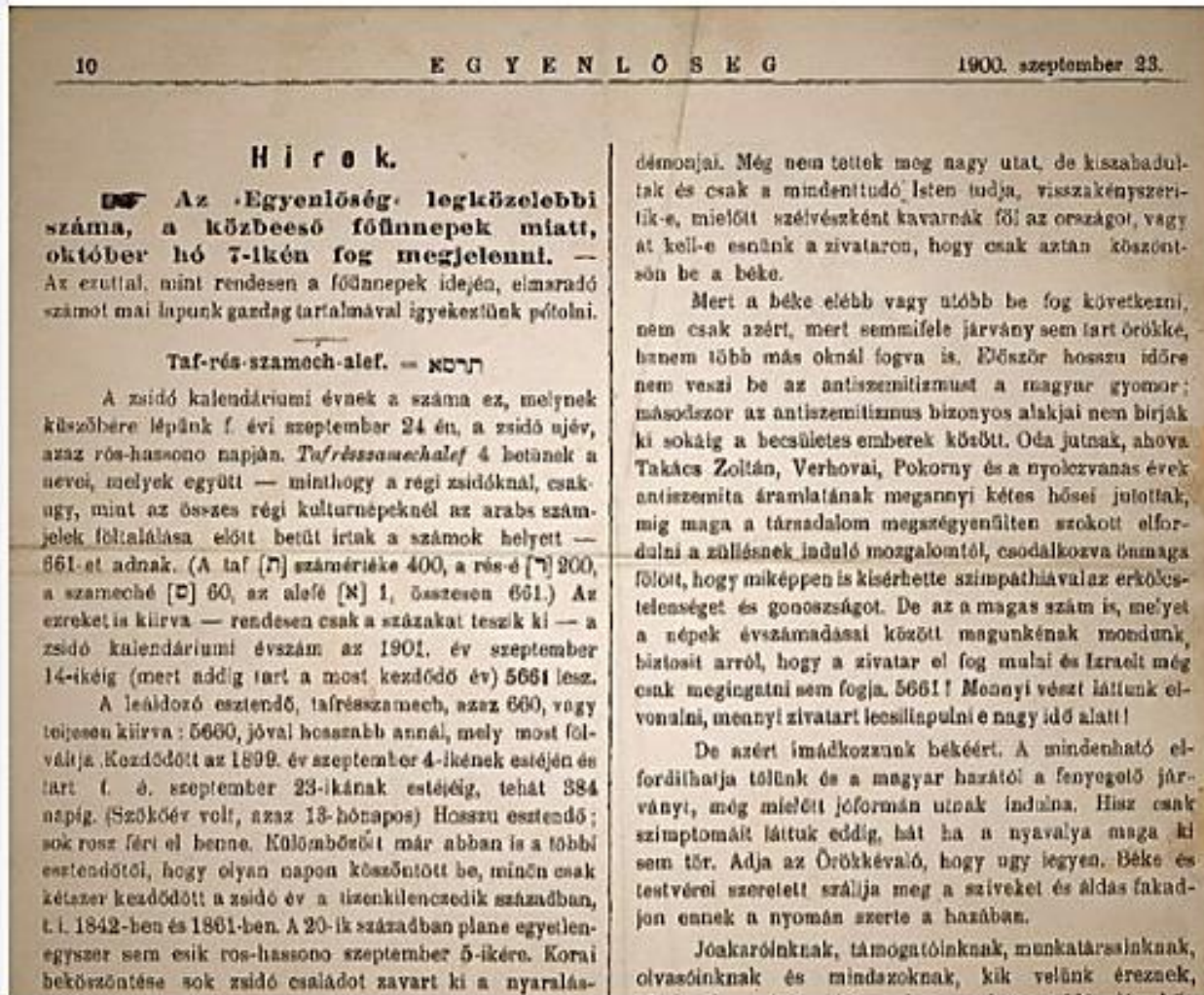
Sokszor előjön a félév során, hogy egy kifejezés több formában (sőt: több írásmóddal) is létezik. Miért? Lásd a mai órán!

Askenázi, szefárd, jiddis (és egyéb) kiejtési hagyományok!

- 1. Látják-e a saját eredményüket,
látják-e a hibáikat?*
- 2. Ha kérdésük van egy hibával
kapcsolatban, bátran keressenek!*

Visszajelzés (és néhány kiegészítés)
a második beadandóval kapcsolatban

Az utolsó zsinagógai év búcsúztatása, amely a polgári naptár szerint még a 19. században kezdődött. Az első 20. századi év, a zsidó időszámítás szerint 5661 Tisri elsejével, szeptember 23-a naplementével köszöntött be.

5671. zsinagógai év =
1900. szeptember 23. estétől
1901. szeptember 13. estig

Kaluach

File Print Today Details Civil Hebrew Add event Eve... Location Options Help

Day details: 19 Elul 5660, 13 September 1900

September Elul-Tishrei 5660 Elul 19

Sunday	Monday	Tuesday	Wednesday	Thursday	Friday	Shabbat
						1 7:09p-8:14p 7 Shofim
2	8 3	9 4	10 5	11 6	12 7	13 8 6:56p-7:59p 14 Ki Tetze
9	15 10	16 11	17 12	18 13	19 14	20 15 6:41p-7:44p 21 Ki Tavo Selichot Ashkenazim
16	22 17	23 18	24 19 World created	25 20	26 21	27 22 6:27p-7:29p 28 Nitzavim
23 Erev R. Hashanah	29 24 6:23p-7:25p Rosh Hashanah 1	1 25 7:23p Rosh Hashanah 2	2 26 4:40a-7:06p Fast of Gedaliah	3 27	4 28	5 29 6:13p-7:14p 6 Vayelech Shabbat Shuva
30	7	Zmanim Thursday Sep 13, 1900		Alot Hashachar 4:18a Misheyakir 5:14a Hanetz Hachama 6:18a Sof Zman Shema 8:29a Sof Zman Tefillah 9:52a		Chatzot Hayom 12:40p Mincha Gedolah 1:12p Mincha Ketanah 4:23p Plag Hamincha 5:42p Shkiat Hachama 7:02p
				Tzeit Hakochavim 7:33p Chatzot Halayla 12:40a Daylight Hours 12:44:12 Sha'a Zmanit 1:03:41		

Year details: 5660 years from the creation of the world, Kesidran - in order (cheshvan 29 days, kisleb 30 days), Full (leap) - 13 months in the year, Year 17 of cycle 298 of the lunar (small) cycle, Year 4 of cycle 203 of the solar (big) cycle, Ma'aser Sheni (tithe for Jerusalem) Year four of the shmita cycle, 1830 years from the destruction of our Holy Temple, Rosh Hashanah 1 • 1 Tishrei • 5 September 1900

Ready 4 Tishrei 5661 27 September 1900 Budapest Hungary Daylight saving time

A világ teremtése szerinti zsidó időszámítás

- A. M. = Anno Mundi

- A *Széder olam rabba* alapján. Az i. sz. 10-11. században terjedt el.

- A. M. 1 = i.e. 3760.

- A. M. **5000** = i. sz. (1239-)**1240**

$$\times 618 + 1240 = 1858 \rightarrow$$
$$5618 \text{ AM} = \text{i. sz. } 1857/58$$

- A. M. 5781 = i. sz. 2020-2021

→ „ötezer éves vallás” ?
alaptalan közhely !

- לפ"ק = 'a kis időszámítás szerint'

- A Kr. e. és Kr. u. zsidó kontextusban kerülendő.

Ballybough Cemetery, Írország

וְאֵי בְּרַב חֲסִדִּים אֲבֹא בֵּיתָךְ אֲשֶׁמְתִּנֶּה אֶל־הַיְכָל־שֶׁךָ בְּיִרְאַתְךָ: (Zsolt. 5,8)

Portugál zsinagóga, Amszterdam

Bejárat felett:

ב = 2

י = 10

ת = 400

ך = 20

$\Sigma = 432$,

azaz **AM 5432**,

1240 + 432 = 1672

azaz **i. sz. 1672**

(valójában 1675).

Misna *Ros hasana* 1,1

Rabbi Jehuda ha-Naszi, i. sz. 200 körül

„Négy újév van: nisan hónap elsején a királyok és a zarándokünnepek [pészah, savuot, szukkot] újéve, elul hónap elsején az állatok tizedének újéve – rabbi Eliezer és rabbi Simon szerint tisé hónap elsején. Tisé hónap elseje az évek újéve, a szombatévek és a jóvél-évek kezdete, a vetés és a termények újéve. Sevat hónap első napja a fák újéve – Sammai iskolája szerint. Hillél iskolája szerint sevat hónap 15-e [a fák újéve].”

- Hány hónap telik el a királyok újéve és a termények újéve között?
- Hány hónap telik el a Sammai iskolája szerinti fák újéve és a zarándokünnepek következő újéve között?

Milyen hosszú lehet egy zsinagógai év?

Amióta nem megfigyelés, hanem algoritmus alapján működik a zsidó naptár:

- Holdhónap $\approx 29,5$ nap \rightarrow felváltva 29 (*haszer*) és 30 (*male*) napos hónapok
 \rightarrow **354 nap.** $(6 \times 29 + 6 \times 30 = 354)$
- Ros hasana 1. napja nem eshet vasárnapra, szerdára és péntekre
(azaz pészah 1. napja nem eshet hétfőre, szerdára és péntekre)
 \rightarrow *hesván* néha 30 helyett 29 napos, máskor *kiszlév* 30 nap 29 napos is lehet.
 \rightarrow **353, 354 vagy 355 nap.**
- Szökőévekben (19 éves ciklus során 7-szer): 30 napos *ádár séni* hónap beiktatva
 \rightarrow **353, 354 vagy 355, valamint 383, 384 vagy 385 nap.**

Kérdések az eddigiekkel kapcsolatban?

Bevezető háttérolvasmány annak, aki nem tanult (még) zsidó történelemről:

- Biró Tamás, Zsidó történelem dióhéjban,

http://birot.web.elte.hu/courses/2019-irod3/readings/Zsido_tort_diohej.pdf.

- Simon Dubnov, *A zsidóság története* (reprint: 1991),
ebben van egy hasznos időrendi táblázat (pp. 221–226):

<http://birot.web.elte.hu/courses/2019-irod3/readings/Dubnov.pdf>

A zsidó történelem dióhéjban

(a kurzusunk szempontjai szerint: étikus és émikus narratívák)

A bibliai narratíva és a *Széder olam* kronológiája

https://www.chabad.org/library/article_cdo/aid/3915966/jewish/Timeline-of-Jewish-History.htm

- AM 1. A világ teremtése, Ádám és Éva, Káin és Ábel
1656. Noé és a vízözön
1948. Ábrahám születése (felesége Sára)
2048. Izsák születése (felesége Rebeka)
2108. Jákob születése (feleségei Ráhel és Lea, fiai a 12 törzs ősapja)
- 2238–2448. Egyiptomi fogság
- 2448 tavasza: kivonulás (Exodus) → Tóra-adás a Sínai-hegyen, sivatagi vándorlás
2488. Mózes halála, a kánaáni honfoglalás kezdete Jozsué vezetésével
- Bírák kora
2884. Dávid királlyá koronázása Hebronban. 2892. Dávid elfoglalja Jeruzsálemet.

Bibliai kor

Zsidó kontextusban:
Biblia = Héber Biblia (Ószövetség)

Hagyományos történelmi kronológia: <http://birot.web.elte.hu/courses/2019-irod3/readings/Dubnov.pdf>

i. e.

Kb. 1010–970. Dávid királysága (?)

970–930. Salamon királysága (?)

Az első szentély kora (vaskor):

Északi királyság (Izrael) és déli királyság (Júda)

721. Asszíria elfoglalja Izraelt (az északi királyságot), az „északi tíz törzs” szétszóródik.

587. Az Újbabilóniai Birodalom elfoglalja Júdát. Az első szentély pusztulása.

Babilóniai fogság

júdeai > Iudaeus > zsidó

538. Kürosz-ediktum. A babilóniai fogság vége, száműzöttek hazatérése.

A második szentély kora: perzsa korszak, Nagy Sándor (332), hellenisztikus kor.

A Biblia utáni kor

i. e.

167–140. Hasmoneus (makkabeus) felkelés. Hasmoneus uralkodók kora.

63. Pompeius bevonul Jeruzsálembe. 37–4. Nagy Heródes. Római kor.

i. sz.

66–70. A „zsidó háború” (felkelés Róma ellen). 70. A második szentély pusztulása.

132–135. Bar Kochba-felkelés.

200 körül A Misna szerkesztése (rabbi Jehuda ha-Naszi). Talmudi kor

4-5. század: Palesztinai (Jeruzsálemi) Talmud. 6. század: Babilóniai Talmud lezárása.

Gáoni kor

638.: arab hódítás. 1038.: gaoni kor vége.

Zsidó kontextusban:

Biblia = Héber Biblia (Ószövetség)

i. e. / BCE (before common era), **nem** Kr. e. / BC

i. sz. / CE (common era), **nem** Kr. u. / AD / i. u.

Középkor és újkor

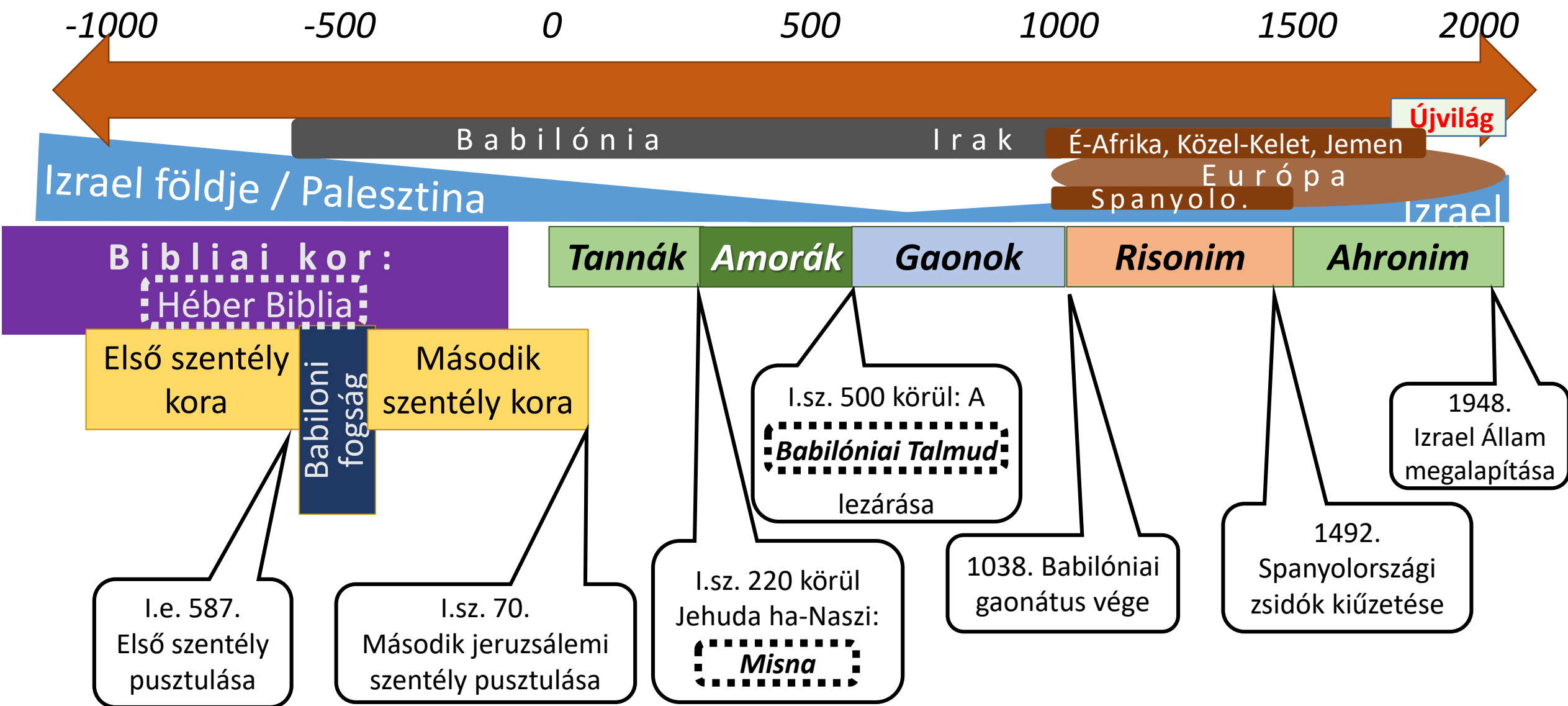
- 9-10. századtól: Spanyolországi zsidó közösségek → szefárd zsidóság
- 10-11. századtól: Németországi zsidó közösségek → askenázi zsidóság
14. századtól: Askenázi zsidóság vándorlása lengyel-litván területekre.
1492. Zsidók kiűzetése Spanyolországból.
16. sz. Cfati zsidó központ: Iuriánus kabbala (Jichak Luria) és *Sulhan arukh* (Jozsef Karo).
1666. Sabbataj Cvi (álmessiás) fellépése.
18. sz. A haszidizmus megjelenése Kelet-Európában.
- 18-19. század: Haszkala (zsidó felvilágosodás). Reformzsidóság. Emancipáció.
1897. Első cionista kongresszus (Theodor Herzl).
- 1933–1945. Hitler, holokauszt. 1948. Izrael Állam megalakulása.

A kurzusunk szempontjából fontos és **megtanulandó** fogalmak

- Ősatyák (pátriárkák) kora. Egyiptomi fogság, kivonulás (Exodus), Tóra-adás.
- Babilóniai fogság. Az első szentély pusztulása. A második szentély pusztulása.
- Dávid-Salamon-Izrael-Júda királysága(i). Hasmoneus/Makkabeus felkelés. Izrael Állam.
- Tóra, Héber Biblia (TaNaKh). Misna, Talmud. Sulhan arukh.
- Askenázi zsidóság és szefárd (szfaradi) zsidóság.
- Kabbala, haszidizmus.
- Haszkala. Reform és ortodoxia.

Évszámokat nem fogok számon kérni, de évszázad pontossággal el kell tudni helyezniük az eseményeket. Bizonyos évszámok részei az általános műveltségnek.

A zsidó történelem dióhéjban zanzásítva

Miért?

1. A második félévben alaposan beszélünk róluk, de szóba jönnek az első félévben is.
2. Ha valaki nem veszi fel a második félévet: legalább egy kicsit halljon az ünnepekről.
3. Ha valaki felveszi a második félévet: ne legyen egyszerre túl sok új információ.
4. Bizonyos fogalmakat jól lehet az ünnepek példáján bemutatni.

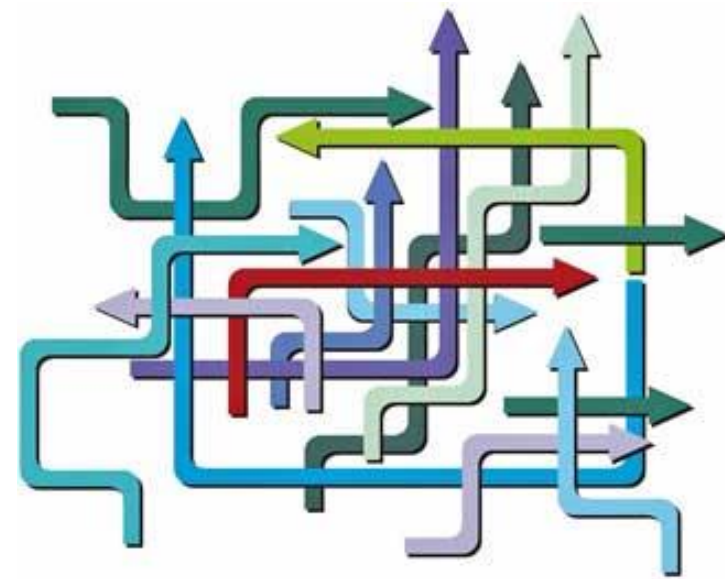
Az ünnepek (folytatás)

Milyen szempontok szerint vizsgálhatjuk az ünnepeket (és bármilyen más vallási jelenséget)?

ÉTIKUS

ÉMIKUS

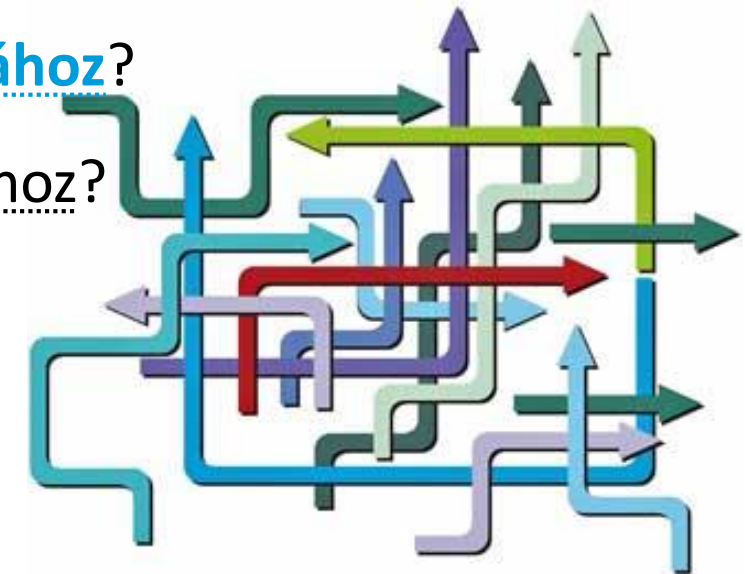
*A vallás mint komplex rendszer:
minden eleme kölcsönhatásban
áll a többivel (ld. 1. előadás)*

Milyen szempontok szerint vizsgálhatjuk az ünnepeket (és bármilyen más vallási jelenséget)?

A vallás mint komplex rendszer: minden eleme kölcsönhatásban áll a többivel (ld. 1. előadás)

- Történelmi kialakulás: mikor, hol, hogyan, miért jött létre az ünnep / szokás?
- Történeti narratíva: az ünnep / szokás hogyan kapcsolódik a történeti narratívához?
- Parancsolat (*micva*): kapcsolat a kinyilatkoztatott szentirathoz?
- Rítusok, szokások: mely rítusokból áll ma, részletesen?
- Gyakorlat: hogyan néz ki a vallásgyakorlat praktikusán?
- Különbségek: milyen eltérések figyelhetők meg térben, időben, irányzatonként stb.?

ÉTIKUS

ÉMIKUS

A zsidó ünnepek és a hagyományos (émikus) történeti narratíva

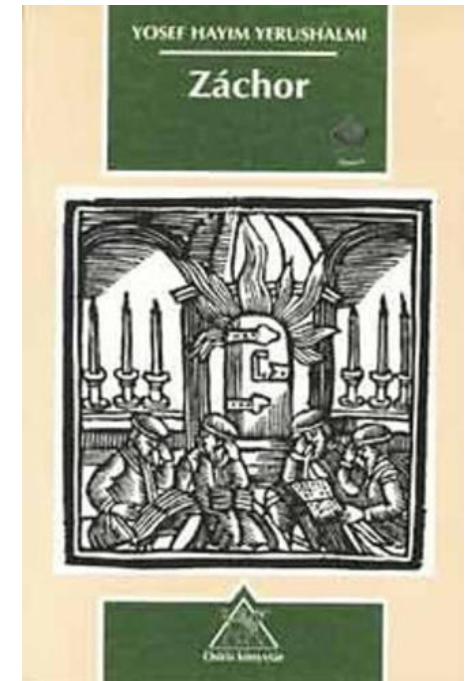
• Ros hasana	(újév)	tisri 1[és 2]	a világ teremtése
• Pészah	(húsvét)	niszan 15-21/22	egyiptomi kivonulás
• Savuot	(pünkösd)	szivan 6 (és 7)	Tóra-adás
• Szukkot	(sátoros ünnep)	tisri 15-21/22/23	pusztai vándorlás
• Zajin adar		adar 7	Mózes születése és halála
• Purim	(sorsvetés ünnepe)	adar 14	Perzsa korszak
• Hanukka	(a fény ünnepe)	kiszlév 25-től	Makkabeus felkelés
• Tisa be-av	(böjtnap)	av 9	mindkét szentély pusztulása

A zsidó ünnepek és a hagyományos (émikus) történeti narratíva

- Ros hasana (újév)
- Pészah
- Sza • Omer-számlálás: Rabbi Akiva tanítványai, kereszteshadjáratok
- Sziván 20 böjt: Blois-i vérvád, Hmelnickij-féle pogromok (1648-49), Mo-i holokauszt
- Sz • Jom ha-soá: a holokauszt emléknapja nisan 27.
- Zaji • Jom ha-zikkaron: (hősök emléknapja) Izrael háborúi ijjar 4.
- Puri • Jom ha-acmaut: Izrael függetlenségi napja – 1948 ijjar 5.
- Hanu • Jom Jerusalajim: Jeruzsálem-nap – 1967 ijjar 28.
- Tisa be-av (böjtnap) kizslév 25-től Perzsa korszak
- Makkabeus felkelés
- mindkét szentély pusztulása

A zsidó ünnepek és teológiai-filozófiai értelmezésük

- Őszi nagyünnepek (*ros hasana* és *jom kippur*): bűnbánás, megtérés (*tesuva*).
- Zarándokünnepek: (időjárási és) mezőgazdasági jelentőség
 - *Pészah*: tavaszi napéjegyenlőség, tavasz kezdete, korai aratás.
 - *Savuot*: nyárelő, aratás.
 - *Szukkot*: őszi napéjegyenlőség, ősz kezdete, betakarítás.
- Történelmi prototípusok:
 - *Pészah*: megszabadulás, megváltás.
 - *Purim*: fizikai megszabadulás a veszélyből.
 - *Hanukka*: szellemi veszélytől való megszabadulás.

A zsidó ünnepek és bibliai forrásaik

- Tórai ünnepek:
 - Szombat, ros hodes (újhold)
 - Őszi nagyünnepek: ros hasana, jom kippur
 - Zarándokünnepek: pészah, savuot, szukkot
- Tórán kívüli biblikus ünnepek és emléknapok
 - Purim (Eszter könyve)
 - Az első szentély pusztulásához kapcsolódó böjtnapok
 - Hanukka

*A zsidó vallás
gyakorlása mint
bibliaértelmezés?*

NB: 1 Makkabeus és 2 Makkabeus része a katolikus és az ortodox / görögkeleti / keleti keresztény kánonoknak, de nem része a zsidó és a protestáns kánonnak.

A zsidó ünnepek és a parancsolatok

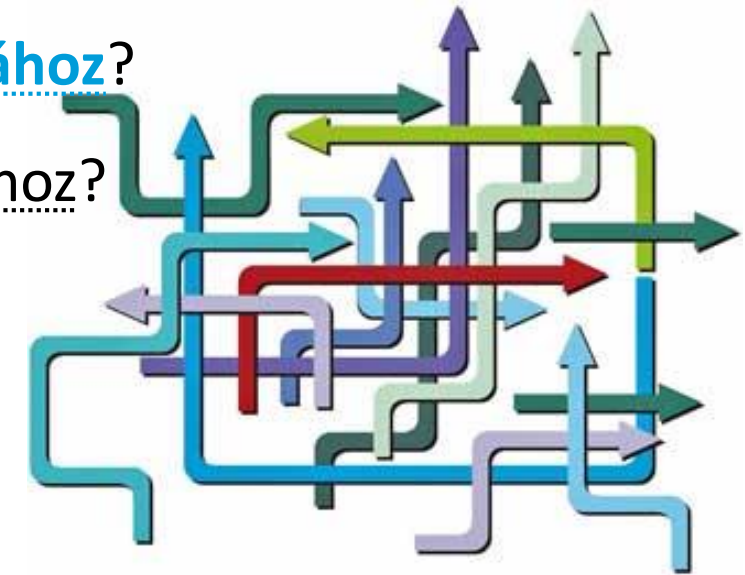
micva =
parancsolat

- Tórai ünnepek:
 - Szombat, ros hodes (újhold)
 - Őszi nagyünnepek: ros hasana, jom kippur
 - Zarándokünnepek: pészah, savuot, szukkot
 - Tórán kívüli biblikus ünnepek és emléknapok
 - Purim (Eszter könyve) ← *Eszter-tekercs felolvasása*
 - Az első szentély pusztulásához kapcsolódó böjtnapok
 - Hanukka → Gyertyagyújtás
-

Milyen szempontok szerint vizsgálhatjuk az ünnepeket (és bármilyen más vallási jelenséget)?

A vallás mint komplex rendszer: minden eleme kölcsönhatásban áll a többivel (ld. 1. előadás)

- Történelmi kialakulás: mikor, hol, hogyan, miért jött létre az ünnep / szokás?
- Történeti narratíva: az ünnep / szokás hogyan kapcsolódik a történeti narratívához?
- Parancsolat (*micva*): kapcsolat a kinyilatkoztatott szentirathoz?
- Rítusok, szokások: mely rítusokból áll ma, részletesen?
- Gyakorlat: hogyan néz ki a vallásgyakorlat praktikusán?
- Különbségek: milyen eltérések figyelhetők meg térben, időben, irányzatonként stb.?

ÉTIKUS

ÉMIKUS

Ünnepekhez kapcsolódó további szokások, például:

- Köszönés:

Ros hasana: *sana tova!* ('Jó évet!').

Jom kippur: *gmar hatima tova!* ('Jó bepecsételést!')

Pészah: *pészah kaser ve-szameah!* ('Kóser és vidám pészahot!')

Más ünnepeken: *hag szameah!* ('Vidám ünnepet!')

- Zenei jellegzetességek
- (Ipar)művészet (4. félév)
- stb. stb. stb.

- Gasztronómia:

Például: böjt, mézes alma (ros hasana), olajban sült ételek (hanukka),

Hámán-táska (purim), pészahra kóser ételek (pészahkor).

- Liturgia a zsinagógában, paraliturgia otthon: Id. a 2. és 3. félévben!

Halákha és minhág

micva =
parancsolat

- Teológiai értelmezések (történeti narratívák, filozófia, misztika...)

- **Halákha:** vallásjog

a zsidó vallás mint erősen
törvényközpontú rendszer!

- **Minhág:** szokások

Nézőpontok

Különböző megfigyelők másra és másra figyelnek, pl.:

Keresztény minta: teológia, vallásfilozófia

Rabbi: halákha, rabbinikus értelmezés

Egyszerű hívő: micvák, vallásgyakorlat

Antropológus: a gyakorlat laikus értelmezése

Néprajzos: folklór, népi vallásosság

Vallás és/vagy folklór?

Hol a határ? Van-e határ?

A félév során még sokszor, sok jelenség kapcsán visszatérünk ezekre a kérdésekre!

Gmar hatima tova!

Jó bepecsételtetést!

- שנה טובה! לשנה טובה תיכתבו! גמר חתימה טובה!
- Sáná tová! Le-sana tova tikkatévu! Gmár chátimá tová!
- Sónó tauvo! Lö-sónó tajvo tikoszévu! Gmár hászimo tajvo!
- 'Jó év[et]!' 'Jó évre íratassatok be!' 'Jó lezáró pecsétet!'

Sokszor előjön a félév során, hogy egy kifejezés több formában (sőt: több írásmóddal) is létezik. Miért? Most már értjük!

Askenázi, szefárd, jiddis (és egyéb) kiejtési hagyományok!

Feladat a következő hétre

Feladat a következő hétre

- Holnap reggelig felkerül a Teamsbe.
- Max. 10 pont = a félév végi jegy 5%-a.
- Leadás a Teamsen belül.
- Határidő: szeptember 30., szerda éjfél (23:59).

Viszlát jövő csütörtökön!